

KÉT ESET A HAZAI ESKÜDTBÍRÁSKODÁS TÖRTÉNETÉBŐL

KÉPESSY IMRE

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport blogja

A SZERZŐ:

DR. KÉPESSY IMRE

AZ MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

TUDOMÁNYOS

SEGÉDMUNKATÁRSA

KEPESSY.IMRE@AJK.ELTE.HU

2021. március 14.

Az esküdszék bevezetésének kérdése Szalay László 1843. évi javaslata óta napirenden volt hazánkban. Bár a sajtó és sajtószabadság kérdését rendező 1848. évi 18. tc., majd az ebben foglalt törvényi felhatalmazás alapján Deák Ferenc 1848. április 29-én kihirdetett esküdszéki rendelete döntött a korszakban Európa-szerte népszerű ítélező fórum meghonosításáról, a szabadságharc kirobbanása miatt ennek érdemi megvalósítására nem kerülhetett sor.¹ Ezt követően 1867-ig kellett arra várni, hogy Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter döntésének megfelelően a hazai esküdszékek ténylegesen megkezdhessék működésüket - igaz, eléggé

korlátozott jogkörrel, hiszen az 1848. évi szabályozás értelmében csak a sajtóvétségek miatt indult eljárásokban biztosította a hatáskört. A hazai esküdtbíráskodás ügyének egyik legfontosabb zászlóvivője, a 180 évvel ezelőtt született Zsitvay Leó még ügyészként írt cikksorozatában komolyan támadta a Csemegi Károly által az 1880-as években kidolgozott büntetőeljárás törvény tervezetét, mert az mellőzni kívánta az esküdszék intézményét. Az esküdtbíráskodásra utalva azt nyilatkozta 1882-ben, hogy „[c]sak ezt tarthatjuk a magyar bűnvádi eljárás végleges alakjának, ezredéves alkotmányunk méltó zárókövének”.² Az 1890-es évek kodifikációs munkálatainak eredményeként sikerült végül megalkotni azt az európai mércével nézve is rendkívül modernnek tekinthető bűnvádi perrendtartást, amely jelentősen kibővítette az esküdszékek hatáskörét.

A következőkben a teljesség igénye nélkül két esetet kívánok bemutatni Zsitvay Leó életpályájából (1841-1915). Választásom nemcsak születésének évfordulója okán esett a „nagybíróra”, hanem azért is, mert a Budapesti Büntetőtörvényszék elnökeként gyakran ítélt esküdszéki perekben. Ő elnökölt az első - 1900. február 6-án megnyitott - esküdszéki tárgyaláson, amelyet az 1896. évi bűnvádi perrend-tartás rendelkezései alapján folytattak le. Az eljárást újszerűségére

tekintettel nemcsak az egész ország jogásztársadalma, hanem a sajtó is élénk érdeklődéssel kísérte.³ Az ügy vádlottja Golen József 52 éves gőzhalmi kazánfűtő volt, akit az ügyészség a Csemegi-kódex 279. §-a szerinti szándékos emberölés büntetével vádolt. A vádirat szerint a terhelt munkatársa (Plavák Antal) kétszer is arcul ütötte őt, amiért nem fűtötte eléggé a kazánmedencét. E cselekedetével indulatba hozta a vádlottat, aki egy fanyelű 8 cm hosszú késsel mellbe szúrta az áldozatot. A szóban forgó ügyben a terhelt bűnösségének kérdése mellett legalább annyira fontos szerepet játszott annak eldöntése, hogy a terhelt magatartása a Btk.-ban meghatározott törvényi tényállások melyikébe ütközött. Zsitvay Leó összesen hat főkérdést és egy kiegészítő kérdést tett fel az esküdek számára, akiknek nyilatkozniuk kellett, hogy a vádlott bűnös-e szándékos emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés illetve halált okozó testi sértés büntetében. Emellett mindhárom lehetséges minősítés vonatkozásában dönteniük kellett arról is, hogy vajon a vádlott magatartását a Plavák Antaltól elszenvedett jogtalan súlyos bántalmazás idézte-e elő. Végezetül a védelem képviselőjének javaslata alapján az esküdteknek választ kellett adniuk arra is, hogy meglátásuk szerint a vádlott jogos védelmi helyzetben cselekedett-e.

Az esküdtzék Golen Józsefet halált okozó testi sértés büntetőjében

bűnösnek mondta ki, akit ez alapján két évi börtönbüntetésre ítélték. Az ítélet ellen senki nem nyújtott be semmisségi panaszt, abba az elítélt is belenyugodott.⁴ Az ügyről beszámolt a Büntető Jog Tára c. folyóiratban Sánta Elemér (budapesti büntető törvényszéki bíró), megjegyezve, hogy néhány napilap szerint a főtárgyalás kissé „döcögösen” zajlott le. A cikk szerzője viszont úgy találta, hogy Zsitvay Leó elnökként az alaposra törekedett, lassúságról szó sem volt.⁵ Egy kritikai észrevétele volt, miszerint az esküdtek számára feltett hat főkérdést és egy kiegészítő kérdést jobban lehetett volna strukturálni. E megállapításhoz csatlakozott Vargha Ferenc (ítélőtáblai bíró, kir. főügyész-helyettes, későbbi koronaügyész) is. Egyrészt ő maga is úgy vélte, hogy biztosítani kell az esküdtek számára annak lehetőségét, hogy nyilatkozzanak az összes lehetőségről, hiszen a bíróság nincs kötve a vádló indítványához a bűncselekmény minősítésében. A kérdések megfogalmazásával ugyanakkor ő sem értett egyet minden esetben.⁶

A Zsitvay Leó által tárgyalt rengeteg esküdtzéki per közül még egyet választottam ki, amelyről szinte bulvárszerűen számolt be a korabeli sajtó. A Budapesti Büntetőtörvényszék

esküdtbírója 1909 januárjában tárgyalta Klogucsár Lőrincz⁷ virágkereskedő bűnügyét. A vádlott házas ember léteire beleszeretett Vaszilkovics Hona virágárusba. A férfi feleségül akarta venni a leányt, de tudta, hogy feleségétől nem fog tudni könnyedén elválni. Nem látván a helyzetből kiutat, az öngyilkosság gondolata kezdte el foglalkoztatni. 1908 márciusának egyik éjszakáján, miután a vádlott hazakísérte a katolikus bálból a leányt annak lakásához, a férfi a ház kapuja előtt még

beszélgetésbe elegyedett vele, majd meghívta egy kávéházba. Vaszilkovics Hona azonban nem akart vele menni. Ekkor Klogucsár egy másik kapualjba csalta a virágárus leányt és ott először revolverrel lött a halántékára, majd a saját fejére célozva háromszor húzta meg a ravaszt. Az életveszélyesen megsebesült leány néhány héttel később felgyógyult sérüléseiből, sőt az orvosok által gyógyíthatatlannak vélt Klogucsár is felépült. Az ügyben eljáró vádтанács a bűnügyet erős felindulásból keletkezett emberölési kísérletnek minősítette és ezért az

eljárást rendes bíróság elé utalta. A törvényszék azonban az erős felindulást nem látta a vizsgálat alatt igazoltnak, ezért kimondta, hogy nem bír hatáskörrel az ügyben és a per tárgyalását esküdtbíró elé utalta. A főtárgyalás kezdetén az esküdtek kisorsolásánál akadt némi bonyodalom: az egyik esküdt, Ungár Adolf bejelentette, hogy családjában gyászeset történt, mert hogy anyósa elhunyt és ezért mentességet kért a bíróságtól. Zsitvay Leó egy napra készséggel eleget tett a kérelemben, de az esküdt arra kérte az elnököt, hogy mentesítse őt az ülészak egész tartamára, mert vallásos emberként gyászt akar ülni halottjéért. Az elnök erre kijelentette, hogy ő ilyen vallási szertartást nem ismer, de még ha létezne, akkor sem lehetne figyelembe venni, hiszen ellenkezik az állampolgári jogok teljesítésével.

A vádirat felolvasása után az elnök meghallgatta a vádlottat,

aki elmondotta, hogy a leány őt „ravasz fuffanggal kerítette hálójába”. Mivel el nem vehette, eltökélte, hogy a leánnyal együtt öngyilkosságot követnek el. Ezt a tervet közölte a sértettel is, aki elmondása szerint hajlandó volt őt a halálba követni, így aztán kölcsönös megegyezéssel követték el a végzetes tettet. A sértett azonban tagadta, hogy a vádlott vele előzetesen közölte a kettős öngyilkosság tervét. A tanúvallomásokat követően az esküdtek

bűnösnek mondták ki vádlottat súlyos testi sértés büntetőjében, akit a bíróság két évi börtönrre ítélt és arra kötelezett, hogy a sértett számára 600 korona kártérítést fizessen. Az ítélet kiszabásánál a bíróság súlyosbító körülménynek tekintette, hogy a vádlott házas ember léteire folytatott viszonyt a sértettel.⁸

Hivatkozások:

¹ Lásd: Antal Tamás: Az esküdtzések reorganizációja (1896-1900), különös tekintettel Debrecenre. In: Radics Kálmán (szerk.): Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXX. Debrecen, 2005. 195. p.

² Pozsonyvidéki Lapok, 1882. július 21., 23., 26. sz.

³ Budapesti Hírlap, 1900. február 5., 5. p.

⁴ Budapesti Hírlap, 1900. február 7., 17. p.

⁵ Büntető Jog Tára, 1900. február 15. XXXIX. kötet, 20. szám, 1. p.

⁶ Lásd: Jogtudományi Közlöny, 1900. február 16. 35. évfolyam, 7. sz. 50-52. p.

⁷ Más források szerint: Klobucsár Lőrincz. Lásd: Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1906-1907 (18. évfolyam) 8. rész - Gyárosok, iparosok és kereskedők czimjegyzéke, foglalkozás szerint betűsorrendbe csoportosítva. 887. p.

⁸ Az Újság, Kedd, 1909. január 19. 19-20. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Zsitvay Leó kúriai tanácselnök képmása. <https://images.app.goo.gl/g5of8cfkqW7eSz5Q7> 2021. március 10.

2. oldal: Törvénykezési palota, esküdtzéki terem. <https://foto.fszyek.hu/dsr/access/508a73d8-e80f-41e7-9e63-2c26e63c9c57> 2021. március 10.